

A céhmestertől a maszekig

így az ablakokat főleg vászonnal, olajos papírral pótolták a mestereim.

(Közbevetőleg: 1945 elején hasonlóképpen dolgoztak a romvárosban az akkori első, leleményes, szorgalmas maszekok: a betört ablakok helyett fehér csomagolópapírt feszítettek az ablakkeretek közé, a papírt lenolajkenccel vonták be, így áteresztette a fényt, és a víz lepergett róla.)

Mátyás uralkodása táján lendült fel a cipészek sorsa is, mert a csizma mellett a cipő is divatba jött. A férfiaknak a szabó főleg egyszerű, sötét darókpényt készített. Ahogy születtek, terjedtek az újabb és újabb divatok, úgy gyarapodtak egyes iparoscsaládok, és aki többet tett a városért, az tisztséget is kapott. A XVII. században a pesti tanács tagjai között olvashatjuk *Prossberger Jakab* serfőző és *Kalcher Márton* kőműves nevét. A XVIII. században már sok városi tanács-tag került ki az iparosok közül, hamarosan azonban a tanács már nem szívesen vette a mesteremből lett tanácsagot, ha ezek nem hagytak fel a mesterségükel.

Az 1848-as szabadságharc idején sok mesterember önként vállalt munkát a hadseregnek, néhányuk nevét is feljegyezték: *Schmied Ferenc* pesti szabó- és tizezer kabátot, *Linduurm Sebestyén* és *Adami Gáspár* nyergesek nyolcezer tölténytáskát készítettek. Ugyanakkor az arany- és kőművesek valóságos megszállták a Belvárost, a 90 százalékuk ott kötött ki, ők meggazdagodtak.

Reggel négytől este kilencig

Valószínű, hogy a kőművesek és a kőfaragók kaptak elsőként céhalapításra engedélyt. *Idézetek a céhszabályzatokból:*

„A pékek a városbelieket és a jövő-mendőkét mindenkor elegendő fehér kenyérral tartoznak kiszolgálni. Valahányszor pedig hiány lesz fehér kenyérből, ugyanannyiszor minden péktől, aki ebben hibás, egy forint bírság hajtassék be.”

„Tímár vásári napon, az első mise elvégzése előtt bírt ne vegyen.”

„Ha a kovács mást rágalmaz, minden jelenlevő mesternek tizenegy dénárt fizet.”

„Régivel hamisított új munkát a szűcsölő céhmestere koboza el az Szent Mihály órányal oltára javára.”

„Amelyik gyapjúszővő hamis gyapjúszővet készít, valamennyi ingó javának elvételével büntessék meg.”

Kivonat a szabócéh 1749-i szabályzatából:

„Hogy ha inasság ideje alatt a mestertől ok nélkül elmenne, és a mesterségét félben hagyja, de ismét visszatérne: akkoron az előbbi ideje ne számoltassék, hanem ismét újonnan kezdődjön... Minden szabólegény télen és nyáron tartozik reggel négykor felkelni, és este kilenc óráig dolgozni, és vasárnap és ünnepeken pedig ne legyen neki tovább szabad a mestere házától elmaradni.”

Talán az egykori céhbéli legények nehéz élete edzette meg a mai utódokat, a maszekokat. A legtöbbjük ha nem is reggel négytől este kilencig, de *igen sokat dolgozik*, családostul a műhelyben, amely gyakran ma is szűk és sötét. Irigyeljük őket a gyakran nagy, sőt túl nagy keresetért, de elgondolkozunk-e azon, hogy mennyi munka van mögötte. Sajnos gyakran *spekuláció* is van mögötte! Miből? — kérdezzük velük kapcsolatban nemritkán, amikor megállunk a balatoni hétvégi házuk előtt. Igen, olykor spekulációból, szabálytalanságokból származik a hétvégi ház, és az ilyen lehetőségnek elejét kell venni, szigorú adóztatással, ha szükséges, az iparjogosítvány elvételével. De akik becsülettel dolgoznak, azokat segíteni kell, hiszen hozzájárulnak a főváros szépítéséhez, lakói jobb életéhez. Már 1945 első hónapjaiban sokan közülük részt vettek a helyreállításban, majd az újjáépítésben, nehéz körülmények között. Idézet az 1945—46. évi jelentéseikből:

„Acéssipar. A lerombolt épületekből kikerült anyagot használta fel az ipar.”

„Böröndösök. A részben luxusárut szállító ipar a beállott pénzüke miatt elvesztette vevőinek nagy részét.”

„Kesztyűipar. A válság időszakát éljük.”

„Cukrászipar. A közönség nagy része csak irigykedve nézi a kirakaton át a cukrászipar készítményeit.”

„Férfiszabóipar. Nagy munkahiányban szenvedünk. A vásárlóerő hiánya miatt. Csak hitelben dolgozhatnánk, de erre nekünk nem futja.”

A javítások 45 százalékát látják el

Dr. Gervai Béla, a kisiparosok elnöke most ezt mondja:

— A párt és a kormány segítése, útmutatása, határozatai nyomán a kisiparosoknak van munkájuk, és ez a távolabbi jövőben is biztosított. Mind több a háztartási gép, a tévé, a rádió, az autó, ezek szerelése, javítása, új családi házak építése sok és fontos feladatot ró rájuk. Nem is szólva a hagyományos munkáiról, mint például a cipő-ruha javítás, az asztalosmunka stb. Tavaly 6,8 milliárd forint volt az országban a forgalmuk, ennek 83 százaléka szolgáltatás, javítás, karbantartás, Budapestén a javítások, szolgáltatások 45 százalékát a kisiparosok látják el. Az áru-termelés az össztermelésüknek csupán 11 százaléka, ez jobbra divatcikk, vagy addig hiányzott áru pótlása, aminek a termelésére a kisipar viszonylag gyorsan rá tud állni. Exportra tavaly 62 millió forint értékben szállítottak. A mesterek túlnyomó többsége teljes tudásával akarja s tudja ellátni a lakosság érdekében elvégzendő feladatát.

A 98 éves asztalos meg a panoráma ablak

A kisiparosoknak több mint a fele 50 évesnél idősebb. Az utánpótlás kevés, a kiöregedés sok. A nemrég kitüntetett *Hajdú János* épületasztalos 98 éves. Rákospalotán lakik, köztisztviselőként él a munkája meg a kora révén. A kerületi úttörők gyakran segítene neki a ház körül. Már az ezredéves kiállításon szerepelt a munkájával; a zenepavilont építette. Ma a legmodernebb, széles panoráma ablakokat csinálja. Időnként bevillamosozik Kőbá-

Hajdú János Zágón Rezső

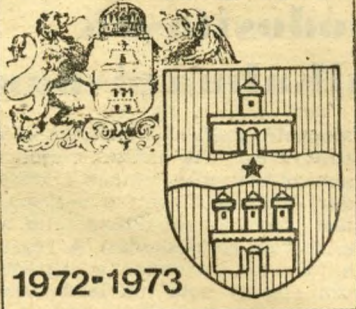
nyára, hogy speciális szegét vásároljon. Sok tanulóit nevelt, többen közülük már nyugdíjas mesterek, gyakori látogatói.

Az ország utolsó kardművese az ugyancsak mostanában kitüntetett *Zágón Rezső*. A kis pince-műhelyben készülnek a színházak, filmek számára a díszkarok és török, páncélingek, a lángháló fegyverek a kardnyelőknek. Egyedi darabok. Borotvapengék is sorakoznak, csillogóak, higiénikusak. Rodolfo búvész számára készülnek, majd a szájából varázsolja elő e fényes pengéket.

A X. kerületi pártbizottságon *Steer János* ezermester kisiparosra hívták fel a figyelmemet. Nemrég speciális szerszámgépet készített a vietnamiaknak. A kerületi népfőbizottság alelnöke. A kerületi helytörténeti bizottság vezetője. Vértbeli kőbányai lakópatrióta, ami elsősorban abban nyilvánul meg, hogy sokat tett a kerület szépítéséért. „Írjon róla az elvtárs egy szép, hosszú cikket, megérdelem!” — erre kértem. Sajnos, csupán e néhány sorra futotta, mint ahogy csak sürgönystílusban sorolok fel a kitűnő maszek feltalálók közül néhányat: *Biró Ernő*, a vívótalálójelző készülékével, *Szebenyi Béla* szemfelszedő-gépével, *Galambos Pál* az ampullaszámláló készülékével vált híressé. De ezek „csak” értékes érdekességek. Amit azonban a budapesti kisiparosok tekintélyes rétege a fővárosért, a lakosságért tesz, illetve tehet — az a legmaradandóbb érték.

György István

1872-1873

1972-1973

Nem gondolnám, hogy ez a „maszekokról” szóló írás rendhagyó módon illeszkedik bele a százéves Budapestről szóló dokumentumsorozatba. Hiszen nemcsak a víz-, a gázszolgáltatás, a telefonhálózat, a köztisztaság, a vágóhidak fejlődése és a többi, a korábbi írásokban említett nagyszabású központi szolgáltatások története tartozik Budapest nagyvárossá fejlődéséhez. Az önálló kisiparosok munkája is hozzájárult Budapest szépítéséhez, és ahhoz, hogy lakosainak élete kényelmesebb legyen. Egyébként a századik évforduló körülbelül egybeesik az 1872. évi I. ipartörvény centenáriumával. E törvénnyel léptek a megszűnt céhek helyébe az ipartársulatok, majd az ipartestületek.

„A maszeknál csináltattam”

„Maszeknál csináltattam ezt a ruhát”, „Maszeknál rendeltem meg a villanyszerelést” — mennyiféle tartalma lehet ennek a gyakran jelentőségteljesen hangsúlyozott közlésnek? Jelentheti például azt, hogy maszeknál rendeltem, tehát: drágább. Vagy épenséggel: olcsóbb. Vagy: gyorsabban készült el, mert maszekmunka. Vagy: sokáig kellett rá várni, mert a maszek nem pontos. Az biztos, hogy az önálló kisiparos munkája, sőt élete is: téma. S ez nyilván így volt akkor is, amikor még nem nevezték őket maszeknak. Téma, hogy egyesek közülük meggazdagodnak, ritkábban téma, hogy nehezen élnek. Pedig van ilyen ma is, nem is kevés. Rövid statisztikai jelentés 1928-ból: az önálló iparosok 83 százalékának nincs vagyona, 53 százalékuk albérlő. Egy mai adat ugyancsak a maszekok sokrétűségével kapcsolatban: 1967—1971 között közülük 132-en kaptak kormánykitüntést, 228-an nyerték el az ipar kiváló mestere címet kimagasló munkájukért, és tavaly az országban 766, Budapestben 97 kisiparostól kellett megvonniuk a tanácsoknak — a KIOSZ javaslatára — az iparjogosítványt, különböző szabálytalanságok miatt.

Ma Budapestben 18 ezer magán-kisiparos működik. Sok ez vagy kevés? A válasz megint csak nem egyértelmű: bizonyos szakmáknál egyes kerületekben kevés, másutt sok. Volt, amikor adminisztratív intézkedések révén háttérbe szorultak, máskor kedvezően alakult a helyzetük...

„...hitvány házakban lának vala...”

Valaha? A különböző ipartestületek évkönyvei nem utolsósorban aszerint rangsorolják a királyokat — és ez érthető —, miként alakult uralkodásuk alatt ennek vagy annak az iparágnek a helyzete. Például a szobafestő-mázolók, aranyozók évkönyve *Heltai Gáspár* egykori történetíró idézi, aki valaha megállapította, hogy *Beatrice királynő*, illetve *Mátyás király* uralkodása előtt „a magyarok otthon selett és hitvány házakban lának vala”, de a király és hitvese „mindjárt nagy palotákat, sok szép asztalokat, pohárszékeket építettek, amelyeket mind megírtak drága festékekkel, jó drága arannyal” — hát így kezdődött a szobafestés, bútorkészítés fellendülése.

Mátyás alatt már 60—70 mesterség volt ismeretes, és külön voltak csak fekete, illetve csak fehér kesyeret vagy peracet sűtő pékek, és teljesen új iparágként a gyertyaöntés, az üvegyártás. Az utóbbi azonban drága volt, és